

De kwestie O.M.G. Van Teeffelen

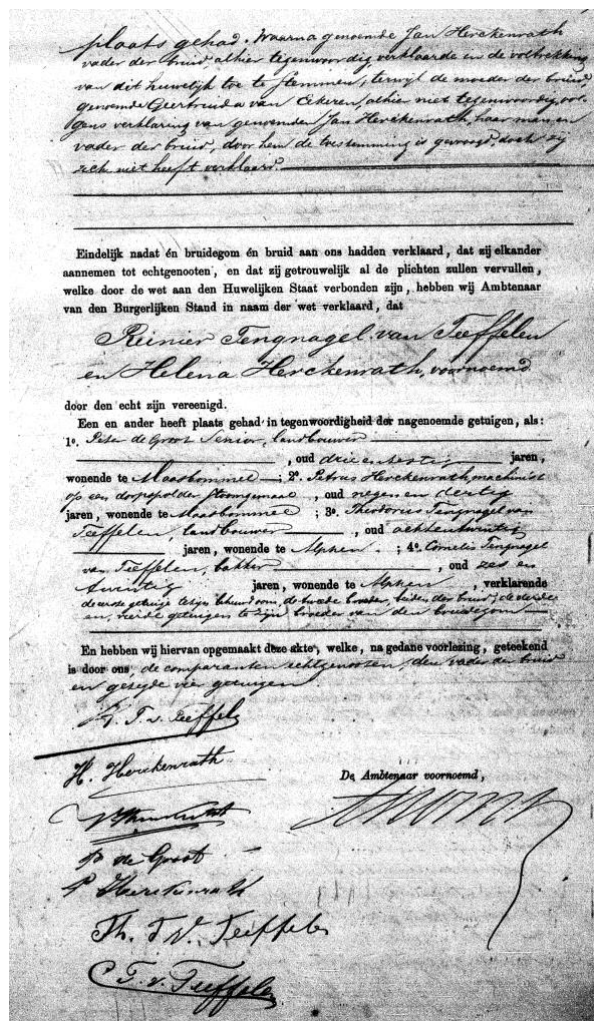
een moedig begin van vrouwenemancipatie in de dorpspolder Maasbommel

John Riggers, april 2022

Gemeente-secretaris Reinier Tengnagel van Teeffelen

In de zomer van 1884, op 3 juni om precies te zijn, wordt de jonge, maar bekwame Reinier Tengnagel van Teeffelen (geb.19-3-1855) tot secretaris van de gemeente Appelteren benoemd ¹. Hij is een zoon

van de landbouwer Reinier van Teeffelen (geb.31-7-1800) en de aanzienlijk jongere Petronella Smits (geb.8-3-1823), beiden geboren en getogen in Alphen aan de Maas en gehuwd op 2-6-1854. Aanvankelijk wilde Reinier onderwijzer worden, haalde zijn onderwijzersakte en was kortstondig onderwijzer bij de openbare lagere school in Maasbommel. Dat bleek hem echter al snel een verkeerde keuze, waarna hij zich ging toelekken op de gemeente-administratie met de benoeming tot secretaris tot uiteindelijk gevolg.

bron: Gelders Archief, 0207-6478 Burgerlijke stand

Zowel Petrus als Helena zijn kleinkinderen van de eerste burgemeester van Appelteren, Jan Joseph Caspar Herckenrath (1775-1828).

Gemeentesecretaris R.T. van Teeffelen zou een geliefd en bekwaam bestuurder met tal van nevenactiviteiten worden. Zo wordt hij al direct na zijn benoeming boekhouder van de eind 1884 opgerichte 'Mij. tot onderlinge melkvee-verzekering te Maasbommel'. In 1895 wordt hij administrateur

Nog diezelfde maand, 18 juni 1884, trouwt secretaris Reinier Tengnagel, 29 jaar uit Alphen, met Helena

Het nieuws van den dag, 25-6-1884

Herckenrath (geb.24-2-1856) uit Maasbommel, 28 jaar oud en dochter van Jan Herckenrath. Jan was onder meer brievengaarder en secretaris/polderontvanger en gehuwd met "diens zonder beroep bij hem inwonende vrouw Geertruida van Eekeren".

Behalve twee broers van de bruidegom treden als getuigen op een oom van de bruid en haar broer Petrus Herckenrath (1845-1925) die machinist bij het stoomgemaal van de dorpspolder is (zie hiernaast).

¹ Het Vaderland, 7-6-1884

bij de Maasbommelse gemeentelijke afdeling van het Armbestuur en is hij jarenlang lid van de Watersnoodcommissie en vanaf 1901 voorzitter van de gemeentelijke 'Commissie tot wering van schoolverzuim in Maasbommel'.

Op 21 juli 1896 overlijdt Jan Herckenrath, de secretaris/polderontvanger op 77-jarige leeftijd en moeten de geërfden een nieuwe kandidaat voor de opengevallen belangrijke dorpspolderfunctie benoemen. Dat gebeurt een maand later, op 21 augustus van dat jaar. Vaak worden de geërfdendagen in de dorpspolder Maasbommel maar matig bezocht, maar dit keer is het een drukte van jewelste. Er is een voordracht gemaakt met drie aangemelde kandidaten: 1. schoonzoon en gemeente-secretaris R.T. van Teefelen, 2. de heer H.F. Belgers en 3. de heer J.J. van Eekeren, alle drie uit Maasbommel. Het was vooraf al duidelijk dat de meningen van de geërfden sterk verdeeld zijn maar het wordt nog spannender dan gedacht. Is bijvoorbeeld iedereen die aanwezig is wel stemgerechtigd? Het wordt zowaar zelfs nodig een herstemming te houden. Maar uiteindelijk blijkt Van Teefelen de meeste stemmen te hebben gekregen en wordt hij benoemd tot secretaris/polderontvanger als opvolger van zijn schoonvader ².

Toch zijn er nog geërfden die zich moeilijk bij de benoeming kunnen neerleggen. Ze beweren dat zowel bij de eerste verkiezingsronde als bij de daarop gevolgde herstemming onregelmatigheden zijn voorgevallen en brengen hun bezwaren in bij Gedeputeerde Staten van Gelderland ³. En zowaar, ze vinden bij dit provinciale college gehoor. Op 13 oktober 1896 besluiten (nº87) Gedeputeerde Staten het besluit van de Geërfdendag van de dorpspolder Maasbommel d.d. 21 augustus nietig te verklaren ⁴. Maar gemeentesecretaris R. Tengnagel van Teeffelen laat het er niet bij zitten en dus kan de krant (De Noord Brabanter) op 18-11-1896 melden: "*De aangevraagde vernietiging der benoeming van R.T. van Teeffelen tot ontvanger van den dorpspolder Maasbommel is aanhangig gemaakt bij H.M. de Koningin-Regentes*" ⁵. En wat blijkt? De gemeentesecretaris Van Teeffelen krijgt gelijk. Bij Koninklijk Besluit van 29 april 1897 vernietigt de Raad van State het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland d.d. 13-10-1896 en handhaaft daarmee zijn benoeming tot polderontvanger zoals die plaats had in de vergadering van de Maasbommelse stemgerechtigde ingelanden op 21 augustus 1896 ⁶.

Op 1 augustus 1919, na 35 jaar "*de functie met grote accuratesse en stipte plichtsbetrachting vol lof te hebben waargenomen*" wordt de gemeentesecretaris R.T. van Teefelen eervol ontslagen al bleef hij tot zijn dood op 27 februari 1931 nog ambtenaar van de burgerlijke stand, administrerend armmeester en ontvanger/secretaris van de dorpspolder. De krant meldt na zijn overlijden "*Daar is met hem heengegaan een man, die den lof der menschen niet zocht, diep en overtuigend godsdienstig was en voor velen een goed voorbeeld heeft nagelaten*" ⁷.

Met zijn op 13-2-1926 overleden vrouw Helena Herckenrath had Reinier Tengnagel van Teeffelen negen kinderen waaronder de op één na jongste dochter Odilia Maria Geertruida (geb. 18 mei 1893) en de jongste zoon Anthonius (Antoon) Maria (geb. 25 juli 1896).

² Zie: Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant, 25-08-1896

³ Zie: Het nieuws van den dag, 10-9-1896.

⁴ Zie: Het Vaderland, 4-3-1897

⁵ Koningin Emma was van 1890 tot 1898 regentes voor haar dochter Koningin Wilhelmina nadat haar echtgenoot Koning Willem III ziek was geworden en overleed.

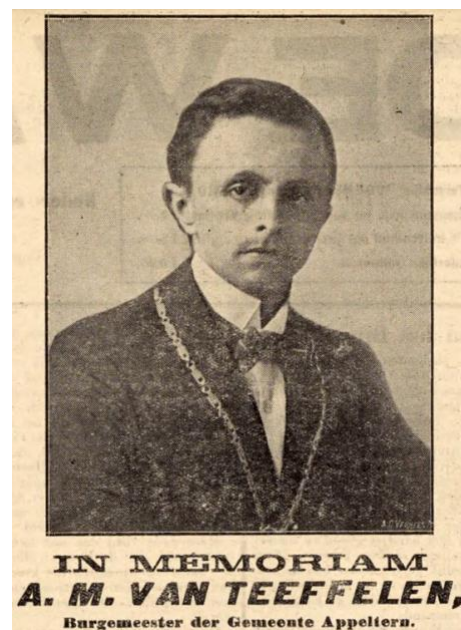
⁶ Zie: De Noord Brabanter, 25-05-1897

⁷ Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant, 2-3-1931

Burgemeester Anthonius Maria van Teeffelen

Deze jongste zoon, Antoon, zou zijn in 1919 - nog maar 26 jaar oud - zijn vader na diens pensionering als gemeente-secretaris in die functie opvolgen⁸. Ook hij bleek een geliefde en bekwame ambtenaar/bestuurder want op 3 juli 1923 werd hij - benoemd door de Koningin - geïnstalleerd tot burgemeester van de gemeente Appelteren⁹. J.G. de Leeuw volgde hem als secretaris op.

Maar het zou helaas maar van korte duur zijn. Na een ziekbed van vele maanden overlijdt de nog jonge burgemeester - 30 jaar oud en ongehuwd - op 18 februari 1927. De Waalbode van 23 februari geeft een uitvoerig verslag van de druk bezochte uitvaart en begrafenis van de geliefde burgemeester op een mistige maandag in Maasbommel. Kort daarna, op 13 april benoemt de koningin J.G. de Leeuw tot zijn opvolger, die op 4 mei feestelijk wordt geïnstalleerd¹⁰.

De Waalbode, 1927-02-23;2

Odilia Maria Geertruida van Teeffelen

Zoals al vermeld, was Reinier Tegnagel van Teeffelen vanaf zijn pensionering als gemeente-secretaris tot zijn dood op 27-2-1931 ontvanger/secretaris van de dorppolder Maasbommel gebleven. Maar door diens overlijden ontstond er eind februari 1931 de noodzaak een nieuwe ontvanger/secretaris voor de dorppolder te benoemen. Op 26 maart vindt er dan ook een Geërfdenvergadering plaats waarbij met betrekking tot de vacature een benoemingsbesluit genomen zal moeten worden.

Maar die dag, tijdens die geërfdenvergadering gebeurt er iets wat nog nimmer in de streek was voorgekomen: tot ontvanger van de dorppolder Maasbommel wordt mejufvrouw Odilia Maria Geertruida van Teeffelen, 38 jaar oud, benoemd als opvolgster van haar overleden vader!

Vrouwen mochten dan wel van grote betekenis zijn op het boerenbedrijf en voor het huishouden met alle taken van dien, de vrouwenemancipatie was nog niet zover gevorderd dat vrouwen als vanzelfsprekend in bestuurlijke functies werden geaccepteerd. Buurmeesters, secretarissen, burgemeesters, dijkstoel-bestuurders en -ambtenaren waren tot nu toe altijd van het mannelijk geslacht geweest. Pas in 1919 hadden vrouwen in Nederland kiesrecht gekregen en pas na de Tweede Wereldoorlog zou de emancipatie van vrouwen grote sprongen vooruit maken.

Het was een lange moeizame bijeenkomst geweest waarbij de functie van 'ontvanger' en die van 'secretaris' gesplitst werden. De Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant van 28-3-1931 meldt daarover: *"Maasbommel, 27 Mrt. Gisteren heeft de verkiezing plaats gehad van secretaris en ontvanger van den dorppolder Maasbommel. De vergadering ving te 1 uur aan. Aanwezig waren alle binnengeërfden, terwijl door de buitengeërfden, die niet aanwezig waren, volmachten waren afgegeven. De volmachten waren eerst tegen 4 en 1/2 uur nagekeken, verscheidene werden afgekeurd.*

⁸ www.alphenaandemaas.com; Bestuur-Burgemeesters

⁹ voor een uitvoerig verslag van zijn installatie, zie De Waalbode, 1923-07-04;4

¹⁰ voor een uitvoerig verslag van die installatie zie de Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant van 5-5-1927

De zekerheid voor den ontvanger werd vastgesteld op F 2000,-. Benoemd werd mej. van Teeffelen. De voordracht van secretaris werd als volgt opgemaakt: 1. Th.J.H. van Eekeren, 2. H. Boerakker, 3. J. Toebast. benoemd werd de heer Van Eekeren. Het was inmiddels kwart voor zeven geworden!"

Of er vanuit conservatieve kringen van geërfden in Maasbommel klachten zijn verstuurd naar het provinciehuis of dat Gedeputeerden Staten (G.S.) zelf tot dat inzicht zijn gekomen is vooralsnog onduidelijk, maar op 5 mei 1931 besluiten Gedeputeerde Staten van Gelderland (besluit n° 271) om het

MAASBOMMEL, 12 Mei. Ged. Staten van Gelderland hebben het besluit van den geërfdendag van den dorpspolder Maasbommel, waarbij in plaats van wijlen H. T. van Teeffelen is benoemd tot ontvanger mej. C. M. G. van Teeffelen, te Maasbommel, vernietigd, zulks op grond dat eene vrouw volgens de bepalingen van het reglement op het beheer der rivierpolders in Gelderland, zooals o.a. blijkt uit het laatste lid van art. 164, niet tot ontvanger in een dorpspolder benoembaar is en het desbetreffend geërfdendag besluit mitsdien in strijd is met gemeld reglement.

Provinciale Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant,
13-5-1931

Geërfdendagbesluit van 26 maart van dat jaar om mejuffrouw Odilia Maria Geertruida van Teeffelen te benoemen tot ontvanger van de polder, nietig te verklaren!

De reden, zo beweren G.S. is dat volgens de bepalingen van het reglement op het beheer der rivierpolders in de provincie Gelderland, zoals onder meer zou blijken uit het laatste lid van art. 164, een vrouw niet tot ontvanger in een dorpspolder benoembaar is.

Maar als G.S. dachten met dit besluit van de zaak af te zijn hadden ze het mis.

Haar begin dat jaar overleden vader was een deskundig en fatsoenlijk gemeente- en poldersecretaris geweest en haar jong overleden broer Antoon een geliefd en deskundige burgemeester. Anders gezegd, Odilia kwam uit een familie waar fatsoenlijk bestuur en rechtvaardigheid hoog in het vaandel stond en je geacht werd de wet te kennen.

Uit het bevolkingsregister van de gemeente Veghel blijkt dat O.M.G. van Teeffelen daar op 18 mei 1906, dus op 13-jarige leeftijd, staat ingeschreven en wel bij de Bevolking Liefdegeschicht. Dit 'Liefdegesticht' betrof een congregatie van Zusters van Veghel die o.a. in die plaats lagere- en kleuterscholen, maar ook ULO- en Huishoudscholen en Kweekscholen stichtten. Odilia zal daar ongetwijfeld de ULO gevolgd hebben en uiteindelijk op 38-jarige leeftijd alleszins geschikt geweest zijn om voor benoeming tot polderontvanger in aanmerking te komen.

Hoewel het het besluit van de Maasbommelse geërfden is, dat door G.S. nietig wordt verklaard vanwege strijdigheid met een provinciale verordening, gaan vreemd genoeg niet zij de geërfden, maar gaat Odilia eind mei in beroep bij de Kroon (Raad van State), zoals ooit haar vader in hoger beroep zijn recht had afgedwongen.

Het blijkt - zeker in het van doorgaans gezagsgetrouwe Maas en Waal - dat het beroep voor de nodige opschudding zorgt. Diverse kranten volgen de zaak dan ook nauwlettend en weten ook te melden dat op de geërfdendag van de Maasbommelse polder op 29 mei in een drukbezochte vergadering besloten is aan het beroep van Odilia adhaesie te betuigen ¹¹.

Het betoog van de zelfbewuste Odilia is eenvoudig klip en klaar: er staat geen enkele bepaling in het door G.S. genoemde reglement waarin de benoembaarheid van een vrouw tot polderontvanger als

¹¹ o.a. Prov. Noordbrabantsche en 's Hertogenbossche courant (2-6-1931), De Tijd (4-6-1931) en Onze Courant (8-6-1931).

verbod is opgenomen. In tegendeel: in art. 163 van dit reglement staat enkel dat men "Nederlander" moet zijn, dus zonder onderscheid voor mannelijk of vrouwelijk.

Op 19 september 1931 valt het Koninklijk Besluit, n° 45, beschikkende op het beroep van O.M.G. van Teeffelen uit Maasbommel tegen het besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 5 mei 1931, n° 271....."*Den Raad van State, Afdeling voor de Geschillen van Bestuur, gehoord, advies van 19 Augustus 1931, n° 509; op de voordracht van Onze Minister van Waterstaat van 15 September 1931, n° 426 Afdeling Waterstaatsrecht; overwegende .....dat geen bepaling van het genoemde reglement benoeming van eene vrouw tot ontvanger uitdrukkelijk verbiedt..... dat evenmin de artikelen 84 en 150 van het reglement, bepalende dat vrouwen niet persoonlijk aan verkiezing en Geërfdenag mogen deelnemen (!!!) nopen tot het aanvaarden van bedoeld verbod, dat mitsdien Gedeputeerde Staten ten onrechte het besluit van de Geërfdenag hebben vernietigd; hebben goedgevonden en verstaan het bestreden besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland te vernietigen.....Getekend Wilhelmina*"¹²

Dat het beroep van een jonge vrouw uit Maasbommel tegen een besluit van Gedeputeerde Staten geleid heeft tot nietigverklaring van dit besluit door de Kroon, is spectaculair en zorgt voor nieuwsberichten in tal van grote regionale en nationale kranten waaronder het Algemeen Handelsblad, Het Vaderland, de Arnhemsche courant, De Gelderlander, de Provinciale Geldersche en Nijmeegsche courant, de Arnhemsche courant tot zelfs de Zutphensche courant, Winschoter courant en het Leeuwarder Nieuwsblad. Odilia heeft - hoe bescheiden ook- geschiedenis geschreven.

Hoe lang Odilia ontvanger van de dorpspolder Maasbommel is gebleven is vooralsnog niet bekend. Kort na de oorlog zouden de dorpspolders worden opgeheven en gaandeweg door diverse samenvoegingen opgaan in een steeds groter wordend waterschap tot uiteindelijk het Waterschap Rivierenland in 2002 ontstond.

Een vrouwelijke ontvanger bij een waterschap.

In de vergadering van de Raad van State, afdeling voor de Geschillen van Bestuur, werd o.m. voorlezing gedaan van het volgende Kon. besluit:

Bij de Kroon was in beroep gekomen mej. O. M. G. van Teeffelen te Maasbommel tegen het besluit van Ged. Staten van Gelderland, waarbij is vernietigd het Geërfdenagbesluit van den dorpspolder Maasbommel, houdende haar benoeming tot ontvanger van dien polder.

Ged. Staten hadden dit besluit genomen uit overweging, dat een vrouw volgens de bepalingen van het reglement op het beheer der rivierpolders in de provincie Gelderland niet tot ontvanger benoembaar is.

De Kroon heeft thans beslist, dat geen bepaling van dat reglement de benoeming van een vrouw tot ontvanger uitdrukkelijk verbiedt, zoodat Ged. Staten ten onrechte het benoemingsbesluit hebben vernietigd

Leeuwarder Nieuwsblad, 6-11-1931

Wel is bekend dat op 11 april 1957 de 21-jarige kantoorbediende H.N. Klopper uit Nijmegen op het gemeentehuis van 's-Hertogenbosch verklaarde dat op de dag daarvoor, op 10 april 1957 om 18.00 uur Odilia Maria Geertruida van Teeffelen, zonder beroep, oud 63 jaar, geboren en wonende te (gemeente) Appeltern, is overleden¹³. Wat de hoogstwaarschijnlijk ongehuwde Odilia in Den Bosch deed en waaraan ze stierf is onbekend¹⁴.

Maar dat het een bijzondere Maasbommelse vrouw was, is zeker.

¹² Bijvoegsel tot het Staatsblad over 1931, n° 247, bladzijden 356 t/m 358.

¹³ Brabants Historisch Informatie Centrum, Deel: 3837, periode: 1957, 11 april 1957, 's-Hertogenbosch, aktenummer 227

¹⁴ Op het rooms-katholieke deel van de Maasbommelse begraafplaats zijn naast elkaar nog de eenvoudige en verwaarloosde grafstenen te vinden van links burgemeester Anthonius Maria van Teeffelen, in het midden zijn moeder Helena Herckenrath en rechts de gemeentesecretaris Reinier van Teeffelen. Het graf van Odilia ontbreekt.